

ΕΔΜΟΝΔΟΣ POTTIER*

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐδμόνδου *Pottier*, ἐπελθόντος ἐν Παρισίοις τῇ 4 Ἰου-
λίου 1934, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν στερεῖται ἐνὸς τῶν ἐπιφανεστάτων ξένων αὐτῆς
ἐταίρων, ἡ δὲ παγκόσμιος ἀρχαιολογία ἐνὸς τῶν κορυφαίων αὐτῆς ἐπιστημόνων καὶ
ἀπαρμιλλῶν διδασκάλων.

Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐν τῇ Γαλλικῇ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν ἐτῶν σπου-
δῆς καὶ ἐμβριθοῦς προσοικειώσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὁ Ἐδμόνδος
Pottier ἔδειξε τὴν κλίσιν αὐτοῦ πρὸς μελέτην τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας, τῆς
ὁποίας ὑπῆρξεν ἔπειτα σπουδαιότατος ἐρευνητῆς καὶ λογοτεχνικώτατος συγγραφεύς,
διότι ὁ ἐκλιπὼν ἐπιφανὴς ἀνὴρ εἶχε πρὸς ταῖς μεγάλας αὐτοῦ ἐπιστημονικαῖς ἀρεταῖς
καὶ ἀληθῶς Πλατωνικὴν χάριν καὶ κομψότητα ἐκφράσεως συνημμένην πρὸς ἐξαιρε-
τικὴν διαλεκτικὴν ἰκανότητα καὶ σαφήνειαν.

Ἡ πρώτη αὐτοῦ αὐτοτελὴς πραγματεία περὶ τῶν Ἀττικῶν λευκῶν ληκύθων,
ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη τῷ 1883 ὡς διδακτορικὴ αὐτοῦ διατριβή, χαρακτηρίζει τὸν
Pottier ὡς ἤδη ὄριμον διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας, λαμβανομένης ταύ-
της οὐχὶ πλέον μόνον ὡς πηγῆς μυθολογικοῦ καὶ πραγματικοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ
καὶ ὡς τέχνης καθαρᾶς καὶ ὡς ἀπαντάσεως τῆς καλλιτεχνικῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλή-
νων, ἐξεταζομένης ὑπὸ τοῦ *Pottier* μετὰ σπανίας ἐπιστημονικῆς παρατηρητικότητος
καὶ ἱστορικῆς ἐπιγνώσεως. Ἀπὸ τῆς διπλῆς ταύτης ἀπόψεως ἐξετάζων ὁ *Pottier* τὰς
γραφὰς τῶν λευκῶν ληκύθων καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὄχι μόνον ὁ ἀγγειο-
γράφος, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀγοράζων τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα μνημεῖα ἦτο ἐμπεποτισμένος
διὰ τῆς πρὸς τὸ καλὸν εὐαισθησίας, ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῶν καλλιτεχνικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν
ἦτο φυσικὴ ἀνάγκη.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ περιεχομένου ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δημόδης
ἀντίληψις εὐρισκομένη μακρὰν πάσης ἰδεολογικῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας, ἐπεθύμει νὰ

* Συνεδρία τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1934.

βλέπη εἰς τὰς νεκρικὰς ταύτας ζωγραφίας τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀπέλπιδος αὐτῆς προσηλώσεως πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς φρίκης αὐτῆς πρὸ τῆς μονώσεως καὶ τῆς διὰ τοῦ θανάτου ἐκμηδενίσεως. Αἱ φιλοσοφικαὶ αὐταὶ σκέψεις, αἱ ὅποια τὸν ἔφερον πρὸς τὸν δημώδη πραγματισμὸν ἦσαν καὶ διὰ τὸν περαιτέρω αὐτοῦ ψυχικὸν σχηματισμὸν κρίσιμοι, διότι ὁ *Pottier* ἐπῆρξε κατ' ἐξοχὴν πραγματικὸς καὶ θετικὸς τὴν ἀντίληψιν, μετ' ἀγαστῆς ἰδεολογικῆς κατευθύνσεως στηρίζων τὴν ἰδέαν ἐπὶ τοῦ πράγματος. Εἰς τὴν πραγματιστικὴν ταύτην ἰδεολογίαν εἶχεν ὀδηγήσει αὐτὸν ἡ ἀμέσως μετὰ τὰς ἐν Ἀθήναις σπουδὰς εὐτυχεσιτάτη συγκυρία, ὅπως νεαρῶτατος ἀκόμη διεξαγάγῃ μετὰ τοῦ *Solomōnos Reinach* τὰς σημαντικωτάτας ἀνασκαφὰς τῆς Μικροασιατικῆς Μυρίας. Τὰ πλουσιώτατα ἐκεῖ γενόμενα ἐκ τάφρον πῆλινα εὐρήματα ἔδωκαν εἰς τὸν *Pottier* τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσχοληθῇ οὐχὶ μόνον περὶ τὴν ἀρχαίαν κοροπλαστικὴν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν δημώδη πίστιν περὶ τῆς ἐπέκεινα ζωῆς. Ἐκτὸς τῆς μνημειώδους διτόμου δημοσιεύσεως περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Μυρίας, ἐκ τῆς κτηθείσης ἐκεῖθεν τὸ πρῶτον πείρας ἐγεννήθη κατόπιν τὸ πολύτιμον αὐτοῦ σύγγραμμα «περὶ τῶν πηλίνων εἰδωλίων ἐν τῇ ἀρχαιότητι» καὶ πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν τὸ βιβλίον του τὸ ἐπιγραφόμενον «Δίφιλος ἢ οἱ ἀρχαῖοι κοροπλάθου».

Ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1884 ἐπελθούσης εισόδου αὐτοῦ εἰς τὸ τμήμα τῶν Ἀνατολικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς κεραμεικῆς ὁ *Pottier* ἀφοσιούται εἰς τὴν μελέτην τοῦ περιεχομένου τοῦ τμήματος μὴ περιοριζόμενος εἰς τὴν ἑλληνικὴν κεραμεικὴν τέχνην, ἀλλὰ τολμηρότατα ἐπεκτεινόμενος καὶ εἰς τὴν γονιμιωτάτην μελέτην τῶν ἀνατολικῶν μνημείων, ἔχων ὡς ὀδηγὸν καὶ συνεργάτην τὸν πολὺν Δέοντα *Heuzey*, διευθυντὴν τοῦ τμήματος. Ἐκτοτε ὁ *Pottier* διήγαγε πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ μουσεῖῳ ἐπεξεργαζόμενος τὰ μνημεῖα αὐτοῦ καὶ διδάσκων τὴν ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν ἐν τῇ ἀξιολογωτάτῃ Σχολῇ τοῦ Λούβρου.

Κατὰ σπουδαιότητα τῆς ἐν Λούβρῳ ἐργασίας ἡ τρίτος περιγραφή τῶν ἑλληνικῶν ἀγγείων τοῦ μουσείου, ἡ φέρουσα τὸν μετριόφρονα τίτλον τοῦ καταλόγου, ἀλλ' ὄντως ἀποτελοῦσα ἐμβριθεστάτην ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας κολοσσιαῖον ὅσον διαφέρουσαν ἀπὸ τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκδεδομένων ὁμοειδῶν. Καὶ μόνος ὁ κατάλογος οὗτος θὰ ἤρκει νὰ πληρώσῃ τὴν φιλοδοξίαν μιᾶς ὀλοκλήρου ἀρχαιολογικῆς ζωῆς.

Ἡ μελέτη τῶν ἀνατολικῶν πολιτισμῶν ὀδηγεῖ τὸν *Pottier* εἰς τὰς ἐπιδράσεις τῆς Χαλδαίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Περσίας ἐπὶ τὴν Φοινίκην, τὴν Κύπρον καὶ ἐπὶ τὸν ἑλληνικὸν καθόλου κόσμον. Περιγράφει τὴν ἀγγειογραφικὴν παραγωγὴν τῶν Σούσων (12^{ος} τόμος τῆς *Délégation en Perse*) καὶ ἔρουνᾶ μετὰ ἀσφαλείας ὄλην τὴν ἐλαμυτικὴν ἀρχαιότητα δεικνύων τὸν δρόμον καὶ εἰς τοὺς εἰδικούς ἀνατολιστάς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐδημοσίευσεν πολυτιμοτάτην ἔρουναν περὶ τῆς τέχνης

τῶν Χετταίων, λαοῦ, ὅστις, ὡς γνωστόν, μερίστην ἔχει σημασίαν διὰ τὴν μελέτην τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ὄργανότης τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ μεγάλων περιοδικῶν καὶ ὁμαδικῶν δημοσιεύσεων ὁ *Pottier* παρέσχε μερίστας ὑπηρεσίας οὐχὶ μόνον εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ἐπιστήμην καὶ ἡ *Revue archéologique* καὶ ἡ *Syria* καὶ τὸ μέγα *Λεξικὸν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν Ἀρχαιοτήτων Daremberg-Saglio-Pottier* καὶ τελευταῖον τὸ *Corpus vasorum antiquorum* εἶναι τρανὰ δείγματα τῆς τοιαύτης διεθνοῦς τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς σημασίας.

Εἰς τὴν δροῶσιν ταύτην τοῦ *Pottier* δὲν ἐκφαίνεται μόνον ἡ κραταιὰ αὐτοῦ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγάλα αὐτοῦ προσωπικὰ χαρίσματα, δι' ὧν καθίστα οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπικοινωνίαν εὐχάριστον, ἀλλὰ καὶ τὴν συνεργασίαν ἐξαιρέτως τελεσφόρον καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης συνεχῆ διὰ τῆς ἐκθύμουν καὶ πατρικῆς ὑποστηρίξεως τῶν προσπαθειῶν τῶν νεωτέρων, οὐχὶ δὲ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἡ Ἑλλάς εἶχε πολλάκις τὴν εὐτυχίαν τῆς συνεργασίας μετὰ τοῦ ἐξαιρέτου ἀνδρὸς, ἡ δὲ ἡμετέρα Ἀκαδημία εἶδε συχνάκις τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον αὐτοῦ ἀναπτυσσόμενον καὶ διὰ τὸ *Corpus Vasorum* καὶ διὰ τὴν *Συναγωγὴν τῶν Ἑλληνικῶν Ψηφιδωτῶν*. Τὴν Ἑλλάδα ἠγάπα μετὰ τῆς θέουρας ἐκείνης καὶ τῆς εὐλικρινείας τῶν γνησίων φιλελλήνων, οἱ ὅποιοι τὴν ἰδέαν τῆς χώρας ταύτης θεωροῦσιν ἐνιαίαν ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον καὶ συμμετέχουσι πάσης ἐκδηλώσεως τῆς ἐθνικῆς ζωῆς.

Ὁ Ἐδμόνδος *Pottier* ὑπῆρξεν ὁ ἐνσαρκώσας κατὰ τὸν πόθον τοῦ *Μενάνδρου* τὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρώπου, δεῖγμα δὲ τῆς ἀνθρωπιστικῆς αὐτοῦ ψυχῆς τελευταῖον καὶ μετὰ θάνατον γνωσθὲν εἶναι ὁ καταλειφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ιδιόρρυθμος καὶ βαθύπνοος ἐκεῖνος ἀποχαιρετισμὸς ὁ ἀπεθνυόμενος πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους, ὑπερέτας διανοίας καὶ καρδίας ἀπαύγασμα, διότι ὁ αἰμίμηστος διδάσκαλος καὶ φίλος ὑπῆρξεν ὄντως μέγιστος θησαυρὸς ἐπιστήμης καὶ εὐγενείας ψυχῆς¹.

¹ Πρβ. J. CARCOPINO ἐν ἐφημ. *Le temps* τῆς 8 Ἰουλίου 1934—P. MAZON ἐν *Comptes rendus de l'acad. d. Inscr. et Belles-lettres*, 1934, σ. 214 ἔ.